

Роздуми про майбутнє, а також про культуру, мову та професійність

[Доктор технічних наук, професор В. Євстратов]

#5 от 01.03.2005

Нарешті, виборчі перегони позаду. Народ обрав Президента – В. Ющенко. На посаду прем'єр-міністра Верховна Рада затвердила Ю. Тимошенко.

Пані Ю. Тимошенко представила склад нового уряду, а пан В. Ющенко підписав укази на призначення як нового уряду, так і нових губернаторів областей.

Оцінка результатів виборів Президента та затвердження 4 лютого 2005 р. прем'єр-міністра в нашому університеті зустрінуті по-різному. Дехто мене поздоровив. Більшість від висловів своєї думки утрималась. А від одного з колег я почув: “Это начало нашего конца”.

Усі ми голосували по-різному – у відповідності зі своїми переконаннями. Але ж сподіваюсь, що вибір більшості народу буде сприйнятий усіма політехніками. Тому вважаю цілком слушними слова з вітання нашого ректора Л.Л. ТОВАЖНЯНСЬКОГО новому Президентові про те, що “на шляху до демократичної та заможної України політехніки будуть завжди з Вами, Вельмишановний Вікторе Андрійовичу”.

Однак вважаю, що саме сьогодні, коли ми починаємо будувати демократичну державу, треба наголосити на кількох важливих питаннях.

1. Про бюджетне фінансування.

Багато разів наш ректор наголошував на тому, що наші витрати на підвищення зарплатні, світло, опалення тощо фінансуються державою лише частково. Нам відомо, що і ректор особисто, й проректори багато разів піднімали це важливе питання перед Міністерством освіти. Але справа з місця не зрушувалась – ми виживали значною мірою за рахунок контрактних студентів, бо держава не утруднювала себе створенням нормальних умов роботи вузів як бюджетних організацій.

Світові тенденції свідчать про зростання у вузах долі контрактного навчання. Але це – в багатих державах. В наших умовах контрактне навчання за рахунок коштів батьків або власних коштів студентів – це, на мій погляд, питання, яке треба детально обговорити на одному з найближчих засідань Вченої ради і висловити Міністерству освіти з цього приводу свою точку зору.

Новий уряд у своїй програмі проголошує безоплатне навчання.

Контрактне навчання – це важливе питання. Проте є безліч дрібниць, які псують багато крові, наприклад, кошти на канцтовари та комп'ютерне забезпечення. Робочі навчальні плани, плани роботи, звіти, доповідні записки та багато-багато яких документів не падають із неба. Над ними треба не тільки працювати – їх треба й друкувати. Хто це робитиме? Де папір? Де комп'ютерні ресурси? Учора усе це робили самі викладачі за свої власні кошти, бо держава була неспроможна (чи не хотіла?) забезпечити вузи необхідними ресурсами. Чому? Якщо держава хоче мати кваліфіковані кадри, то вона зобов'язана забезпечити усі необхідні для цього умови.

Але й ми повинні до різноманітних витрат поставитись по-хазяйському. Скільки зараз спалюється зайвої електроенергії на освітлення приміщень удень, скільки зайвої води

втрачається в туалетах, скільки меблів псується та ламається! Я впевнений у тому, що два-три рейди робітників господарської частини, кілька штрафів за порушення з боку посадових осіб, які є відповідальними, – і все стане на свої місця. Треба не тільки закликати, треба виховувати, в тому числі й гривнею.

2. Про виховання молоді, культуру, гуманізацію та гуманітаризацію.

Ще позаминулого століття Ф. Достоєвський писав: «Кожного дня йде битва між Богом та Сатаною, і поле битви – це людські душі». Сьогодні ця боротьба різко загострилась. Разом із глобалізацією на нас суне поп-культура, розбещення молоді. В усьому світі існує дві культури: дійсно висока культура та кіч. Проте в нас на телебаченні та радіо, у пресі та кіно чомусь пропагується бруд, секс, насильство, а зовсім не порядність, гуманізм, справжнє мистецтво. Маючи кабельне телебачення, порівнюючи різні світові програми, я ніяк не збагну, чого б на наших державних і недержавних каналах не припинити показ отого непотребу, який дають не тільки як рекламу, але й як взірці способу життя у інших країнах. Сьогодні, після помаранчевої революції, стало модним бути українцем. То ж нам треба спонукати уряд повернутись обличчям до людей і почати справжню боротьбу за людські душі, за гуманізацію навчального процесу, за виховання справжнього патріотизму. Але тут я би хотів наголосити на тому, що без участі кожного з нас (професора, доцента, асистента, лаборанта тощо) цей процес перевиховання не відбудеться.

Гуманізацію та гуманітаризацію я розумію не як введення додаткових гуманітарних дисциплін, а як наповнення гуманітарним змістом усіх видів навчальної та позанавчальної роботи. Перш за все, це глибока повага до кожного студента, це увага до його мови, стилю висловлювань, почерку, володіння навичками ефективної роботи (конспектування, швидкочитання, використання ПК, планування роботи, формування та використання круга знань Особистості тощо). Я згадую про те, як у давні часи до нас у Палац студентів приїздили видатні діячі культури. Викладачі й студенти дуже багато отримували від цих зустрічей. Ці зустрічі западали в душу.

Гуманізацію я розумію і як роз'яснення шкоди, яку несуть деякі сучасні моди. Хіба можна байдуже дивитись на те, як дівчата палять цигарки, а хлопці дудлять із банок пиво? Хіба можна без болю в серці дивитись на голі пупи дівчат, на непокріті голови і хлопців, і дівчат у дощ, сніг, вітер? Хіба можна не обурюватись мовою деяких сучасних студентів, в якій матюки лише зрідка розбавляються звичайними словами?

Я розумію, що все це – наслідки суттєвих вад у вихованні молоді за часів тоталітаризму та чотирнадцяти років нашої "незалежності". Тому зараз дуже хотів би, щоб наша комісія з гуманізації та гуманітаризації зробила конкретний план виховної роботи наших студентів (а можливо, не тільки студентів, а й викладачів).

3. Про активну позицію, громадянські обов'язки, а також про мови

На жаль, я хворів і не мав змоги подивитись в очі Майдану. Але по телевізору бачив розумні, живі, допитливі, виразні та вимогливі очі. Я дивився різні канали телебачення, слухав радіо, читав газети і дійшов висновку, що (нарешті!) люди переконались: наше майбутнє залежить від кожного з нас; разом нас багато і нас не подолати; гроші не завжди вирішують проблеми. Це суттєво вплинуло на життєву позицію багатьох моїх учнів.

Мені завжди було дуже боляче, коли я намагався переконати своїх студентів і викладачів у тому, що вони здатні щось зробити по-своєму, проявити свій хист, свою індивідуальність, а на це мої молоді опоненти відповідали: «Ви, пане професоре, відстали від життя, ви не знаєте, що зараз все куплене, все робиться лише через хабарі та потужний дах». Майдан переконав багатьох у тому, що моя хата НЕ скраю, що КОЖЕН може впливати на уряд. Це я вважаю одним з найважливіших здобутків нашої оновленої держави.

Майдан довів, що ворожість між російсько- та українськомовними – це вигадка тих, хто хотів би продовжувати розділяти та володарювати. Проте останнім часом О.Мороз запропонував надати російській мові статус офіційної. Це шокувало не тільки мене. Справа в тому, що державна мова й офіційна мова в міжнародному законодавстві – це тотожні поняття. Українською мовою я викладаю спецдисципліни вже одинадцять років, з часу повернення із відрадження до Канади. І коли деякі мої студенти питають мене, на якій підставі я “насильницькі” примушую їх вивчати українську мову, я відповідаю так. “По-перше, ви – громадяни України, тому ваш громадянський обов’язок знати державну мову. По-друге, ви еліта, і, щоб бути успішними у своїй діяльності, маєте володіти кількома мовами. По-третє, я примушую вас вивчати три мови: українську, російську та англійську. Я вимагаю ведення ТРИМОВНИХ особистих тлумачних словників”. Я читаю їм Європейську Хартію регіональних мов і національних меншин, де у преамбулі сказано: “Захист і розвиток регіональних мов або мов меншин не повинні проводитись на шкоду офіційним мовам і необхідності вивчати їх”. Я пояснюю, що єдина державна мова консолідує націю, згуртовує суспільство, сприяє його економічному розвитку. Тому зараз в Україні багатьом громадянам хочеться перейти на українську мову, а тим, хто її не знає, – вивчити. Я бачив, що це не примус, не кон’юнктура, а прояв солідарності з Майданом, це внутрішній імпульс.

Чому В.Янукович та його однодумці під час виборчої кампанії запропонували надати російській мові статус офіційної? А тому, що це був передвиборчий піар-хід. При цьому згадували досвід багатьох країн, в тому числі Канади та Швейцарії. Тільки чомусь не бажали додати, що в Канаді кожен державний посадовець повинен знати й англійську, і французьку мови, а у Швейцарії – аж чотири державних мови, щоб не було приниження жодної. Як бачимо, офіційний статус російській мові – це чергова спекуляція, щоб уникнути необхідності вивчати українську мову. Надання ж російській мові статусу офіційної вимагатиме від кожного пересічного громадянина замість одного обов’язку – володіти лише однією мовою, виконання двох обов’язків – володіти двома мовами: державною українською й офіційною російською. Тільки не зрозуміло, для чого тоді всі українські діти змушені будуть вивчати російську, коли комусь буде доцільніше знати польську, чи словацьку, чи румунську, чи білоруську – адже це також мови наших сусідів.

Не треба забувати й про те, що державна мова не лише інструмент спілкування – це категорія економічна й виховна. Якби в нас було дві державних мови, то такі офіційні газети, як “Урядовий кур’єр” та “Голос України” треба було б друкувати двома державними мовами. Задля чого? Скільки б це коштувало? Прості підрахунки показують, що додаткові витрати на друкування російською мовою тільки цих двох газет склали би близько 12 млн. грн. на рік. В нас є такі зайві гроші? У газеті “Слово Просвіти” (№ 6, 2005 р.) професор Юрій Жук наводить

дуже переконливі цифри, які свідчать про те, що нешанування державної мови робить щорічно 300 – 400 тисяч наших громадян безробітними. Таке не допускається в жодній цивілізованій країні.

Де чужа мова, там і чужий інтерес. Тому захист власного товаровиробника на інформаційному ринку важливий ще й тому, що зараз надходить багато продукції, яка сіє ворожнечу та безкультур'я. Так усі разом (хто несвідомо, хто зумисне) заохочуємо до нехтування державною мовою, до порушення законів цивілізованого світу.

Зараз у НТУ “ХПІ” навчання ведеться переважно російською мовою. Більшість викладачів володіє українською. Але через відсутність україномовних підручників навчання все ще продовжується російською. Тому я би звернув увагу Міністерства на неприпустимо повільні темпи видання підручників зі спеціальних дисциплін. Написання підручників дуже слабо заохочується, видання – надзвичайно слабо фінансується. Якщо Міністерство дійсно хоче запровадити у навчальний процес державну мову, то держава повинна вкладати в розвиток мови кошти так само, як і в реалізацію інших проектів.

4. Про виховання професіоналізму.

Зараз завершився етап розподілу випускників-інженерів. Проблем з попитом на наших випускників немає – він значно перевищує наші пропозиції. Проблема в іншому: державні підприємства пропонують нашим інженерам зарплатню аж 350 – 420 грн. Це ж сором! І саме на ці підприємства нас спонукають розподіляти наших студентів. Недержавні підприємства пропонують зарплатню у 2 – 3 рази вищу. На таку зарплатню вони хочуть мати високопрофесійних спеціалістів. Саме на такий рівень ми й хотіли б орієнтуватись. Але зараз якість підготовки наших спеціалістів у цілому недостатньо висока. Це залежить як від самих студентів, так і від викладачів. Викладачам треба подолати стереотип поелементного мислення. Він полягає в тому, що викладач (і навіть кафедра в цілому) вважає тільки “свою” дисципліну головною, не звертаючи уваги на її місце в системі підготовки інженера даної спеціальності. А так не може бути, бо треба дбати про колективну працю на кінцевий результат – виховання та підготовку інженера XXI століття. Гадаю, що настав час звернути увагу на таку структуру, як навчально-методичне об'єднання спеціальності („Політехнік” № 5 – 6, 2004 р.).

Одна з кричущих проблем – це практична підготовка студентів. Зараз вона скоротилась майже у два рази. Заводи, на яких можна чогось навчитись, найчастіше від проведення практик відмовляються. Через те виробничі та переддипломні практики ми змушені проводити на тих підприємствах, де і технологія, і організація роботи залишають бажати кращого. Тому зараз перед Міністерством освіти треба жорстко поставити питання: якщо народному господарству дійсно потрібні професійно підготовані спеціалісти, то треба подбати про їх успішну практичну підготовку на виробництві.

Вибори переконали нас у тому, що разом ми можемо успішно вирішувати найскладніші питання. То ж давайте братись за руки та дружньо ставати до праці разом із новим урядом.